

UTAZÁS ÉS PSZICHIÁTRIAI TUDÁSKÖZVETÍTÉS

Schwartzter Ferenc és Schnirch Emil beszámolói európai tébolydákából

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA

SCRIPTORES

Seriem fundavit
PÁL FODOR

Redigit
ANTAL MOLNÁR

ELTE Institutum Historicum Sedis Centralis
Studiorum Philosophicorum
Budapestini, 2026

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK
ELBESZÉLŐ FORRÁSOK

UTAZÁS ÉS PSZICHIÁTRIAI
TUDÁSKÖZVETÍTÉS

Schwartzter Ferenc és Schnirch Emil beszámolói
európai tébolydákból

Szerkesztette
Kovács Janka

ELTE | HTK
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET

ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja
Történettudományi Kutatóintézet
Budapest, 2026

A kötet kiadását támogatta a Magyar Tudományos Akadémia.

A kötet megjelenetéséhez szükséges kutatásokat az OTKA PD 142913 és az EKÖP-24-4-II-ELTE-39 sz. pályázatok támogatták.

Lektorálta: Krász Lilla

© Kovács Janka, 2026

© ELTE HTK, 2026

ISBN 978-963-416-530-9

ISSN 2631-1364

Borítón:

Mentally ill patients dancing at a ball at Somerset County Asylum. Process print after a lithograph by K. Drake, ca. 1850/1855. Wellcome Collection/Wellcome Images, leltári szám: 200501.

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát, az egyes fejezeteket illetően is.

Kiadja az ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja Történettudományi Kutatóintézet
Felelős kiadó: Balogh Balázs főigazgató, Molnár Antal igazgató

Nyomdai előkészítés: ELTE HTK Történettudományi Kutatóintézet,
Tudományos Információs Osztály
Vezető: Kovács Éva
Olvasószerkesztő: Csák Lilla
Borító és tördelés: Podhorányi Zsolt
Nyomda: Prime Rate Zrt.
Felelős vezető: Dr. Tomcsányi Péter

TARTALOM

I. BEVEZETÉS. UTAZÁS, MEGFIGYELÉS ÉS PSZICHIÁTRIAI TUDÁSKÖZVETÍTÉS A 18–19. SZÁZADBAN	7
Az intézményesülés kezdetei	10
Az intézményalapítási kísérletek motivációi és az első realisztikus tervek	12
Az intézményesülés szakmai akadályai	21
A Budai Magyar Királyi Országos Tébolyda megalapítása és az első szakmai kritikák	24
A tébolydák iránti érdeklődés megélénkülése	29
Technológiai utazások és reformdiskurzus	33
II. SCHWARTZER FERENC BESZÁMOLÓJA EURÓPAI ÚTJÁRÓL (1848)	43
III. VÁLOGATÁS A SCHWARTZER FERENC UTAZÁSA SORÁN ÖSSZEGYŰJTÖTT DOKUMENTUMOKBÓL	109
IV. SCHNIRCH EMIL BESZÁMOLÓJA EURÓPAI UTAZÁSÁRÓL (1861–1863)	123
1. Schnirch Emil éves jelentése a bécsi tébolydából (Bécs, 1862. május 12.)	125
2. Schnirch Emil negyedéves jelentése angliai tébolydából (Halle, 1862. szeptember 26.)	141
3. Schnirch Emil negyedéves jelentése franciaországi és belgiumi tébolydából (1862. december 6.)	159
4. Schnirch Emil negyedéves jelentése württembergi, szászországi és bajorországi tébolydából (Drezda, 1863. március 4.)	184
5. Schnirch Emil negyedéves jelentése Poroszország, Württemberg és a Habsburg Monarchia tébolydáiból (Nagyszeben, 1863. július 18.)	206
V. FÜGGELÉK	228
VI. BIBLIOGRÁFIA	231
VII. NÉVMUTATÓ	249
VIII. KÉPMELLÉKLET	255